

ШТУЦА ВІКТОР МИКОЛАЙОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри національної економіки,
кандидат економічних наук, доцент

КОНФЛІКТИ ЕКОЛОГІЧНИХ І ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

У ХХІ ст. людство вступило з великим вантажем невирішених проблем, причому одна з них, в ряду найважливіших це екологічна проблема. Довгий час у свідомості людей існувала ідея про невичерпність ресурсів, тому основним завданням для них протягом багатьох століть була задача отримання якомога більшої вигоди, яку можливо отримати використовуючи природні ресурси.

Проблеми охорони навколишнього середовища стоять сьогодні перед усіма економічно розвиненими країнами світу.

У сучасному світі конфлікт, який виник між економікою та екологією, полягає в тому, що зараз спостерігається основне протиріччя сучасного суспільства вузькопрагматичне ставлення бізнесу до природи як до невичерпного джерела ресурсів і нездатність державних органів і громадськості зберегти природне середовище проживання для майбутніх поколінь. Одним з механізмів вирішення цієї суперечності є взаємодія держави, бізнесу і громадськості в сфері вирішення природоохоронних завдань, що отримало назву «соціальне партнерство в екологічній сфері». Слід сказати, що термін «соціальне партнерство» має більш широкий зміст, ніж його характеризують в нормативно-правових актах у вузькому соціально-трудовому аспекті. У широкому сенсі соціальне партнерство це взаємодія соціально відповідальних суб'єктів (бізнесу, держави і широкої громадськості і їх законних представників) на принципах солідарності, справедливості, поваги і рівності сторін партнерського механізму з метою вирішення соціальних конфліктів в суспільстві з актуальних проблем, вирішення проблем, які виникли під час взаємодії суспільства і навколишнього середовища, цивілізованими, мирними методами.

Через незадовільний хід і підсумки реформ, які відбуваються в Україні, загострення різних соціальних проблем і різкого розшарування суспільства, апатію і байдужість громадян України в частині проведення екологічної політики, виникають наступні проблеми: охорона природи і забезпечення екологічної безпеки перетворилось з обов'язкових, категоричних постулатів до абстрактних побажань, які поступають місце більш важливим на огляд керівництва країни миттєвим завданням – таким як проблема нарощування доходів, монетизації пільг, а також збільшення ВВП.

Незважаючи на прийняття різних природоохоронних законів в останньому десятилітті, можливо зробити висновок що на теперішній час в Україні відбувається деєкологізація управління та іншої господар-

ської діяльності, робляться деякі інші відступи від генеральних постулатів, які проголошені в Конституції та різних галузях українського права. На теперішній час в Україні відсутня критична оцінка у відношенні проведення екологічної політики при виконанні законів, яка має розкривати невирішені проблеми екологічного права, а також виявляти чисельні недоліки вимог екологічної політики, пропонувати шляхи їх подолання. Ослаблення реалізації сформульованих положень екологічної політики пов'язано з об'єктивним протиріччям в Україні економіки та екології, яке посилюється нерозумінням у повному обсязі вільного ринку і руху товарів, фінансів і послуг.

До семи головних екологічних проблем України належать:

1. Забруднення водних ресурсів.
2. Скорочення середньої тривалості життя жителів України.
3. Забруднення повітря.
4. Зменшення різноманіття тваринного і рослинного світу.
5. Проблема сміття і побутових відходів.
6. Проблема, пов'язана з незаконною забудовою берегів річок, озер і морів.
7. Наслідки, які виникли за результатами Чорнобильської катастрофи.

Економіко-екологічні проблеми, у врахуванням їх особливостей, вимагають нестандартних рішень. Крім прийняття відповідних економічних рішень, взаємодія економіки і екології має бути направлена на досягнення головної мети забезпечувати сприятливе середовище проживання для всього суспільства, що, в свою чергу, можливо тільки при застосуванні гармонійного економіко-екологічного підходу, який ґрунтується на гуманістичних і моральних засадах.

Такий підхід носить назву концепції сталого розвитку.

Сталий розвиток це розвиток, при якому задоволення потреб нинішніх поколінь здійснюється без шкоди для можливостей майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби. Це базове визначення вперше з'явилося в 1987 році в доповіді Комісії ООН з навколишнього середовища і розвитку «Наше спільне майбутнє».

До найбільш значимих документів, спрямованих на вирішення глобальних екологічних проблем варто віднести також Монреальський протокол 1987 року, що передбачає зниження світового виробництва фреонів і Кіотський протокол 1997 року, спрямований на зменшення викидів вуглекислого газу та встановлення обов'язкових кількісних показників відносно емісії таких газів для розвинутих країн з визначенням індивідуальної квоти на зменшення викидів. Це має вирішальне значення для екологізації, оскільки за прогнозом ЮНЕП, до 2050 року очікується збільшення виробництва в усіх країнах світу в цілому в 4 рази і одночасно збільшення в 2,5 рази викидів в атмосферу вуглекислого газу [2].

У класичному визначенні баланс між поколіннями розуміється як баланс потреб. Однак слово «потреби» може трактуватися по-різному. По-перше, можливо говорити про здатність задовольняти потреби в

контексті забезпеченості природними ресурсами. Це означає, що ми повинні залишити майбутнім поколінням таку ж кількість ресурсів, що є у нас, щоб вони за допомогою цих ресурсів могли задовольняти свої потреби.

По-друге, можливо говорити про здатність задовольняти потреби як про рівень якості життя. Це означає, що для майбутніх поколінь він повинен бути як мінімум таким же, як рівень життя нашого покоління. При цьому зовсім необов'язково, щоб це було досягнуто завдяки забезпеченості природними ресурсами. Наприклад, ми можемо зараз інвестувати природні ресурси в розвиток людського капіталу та знань, і майбутні покоління будуть забезпечувати більш високий рівень життя за рахунок приросту знань. Два перераховані трактування поклали початок двом гілкам сталого розвитку концепціям сильної і слабкої стійкості.

Україна належить до країн з перехідною економікою. Отже, перспективи реалізації принципів, які належать до сталого розвитку, не є можливим розглядати не враховуючи ринкових реформ що здійснюються у державі. Для переходу як країни загалом, так і окремих її регіонів, до сталого розвитку необхідний тісний взаємозв'язок між радикальною структурною і техніко-технологічною перебудовою суспільного виробництва за допомогою прискорення темпів НТП, в тому числі у напрямку всебічної екологізації усіх сфер людської діяльності, не лише базових галузей економіки. Крім цього, вищезазначене необхідно врахувати при розробці національної стратегії сталого розвитку [3].

Проаналізувавши процеси взаємодії економіки та екології, можливо отримати наступні висновки.

Утилітарне ставлення людини до природи, що має місце на теперішній час в Україні, визначило суперечність яке є між економічними та екологічними процесами. Націленість розвитку країни на економічне зростання призвело до виникнення глобальних екологічних проблем, сучасні масштаби яких дуже важко обчислити.

При вирішенні цього протиріччя з економічної точки зору мова має бути не про повне припинення економічного зростання. Необхідні нові напрямки економічного розвитку, що будуть поєднуватися з екологічними. До них належать раціональне природокористування з впровадженням використання альтернативних ресурсів та екологізація економіки, яка має враховувати екологічні фактори у виробництві і технологіях.

У ситуації, що склалася, вирішення вищезазначених питань можливе лише у випадку глибокого перегляду саме основ людського буття, в зміні людських потреб, об'єднанні наукового підходу з світоглядним, поєднання наукових досліджень та духовного розуміння суті проблеми.

Знайти відповідне рішення для цих завдань можливе лише дотримуючись такого економічного розвитку країни, при якому не буде відбуватися руйнування природного біологічного механізму, який забезпечує регуляцію навколишнього природного середовища, а по-

ліпшення якості життя людей буде ґрунтуватися в межах допустимої господарської ємності біосфери.

Відповідно до відомостей Державної служби статистики України протягом 2017 року на охорону навколишнього природного середовища в Україні було витрачено понад 31,5 млрд. гривень. Найбільшу кількість цих витрат було спрямовано на поводження із відходами – 9,9 млрд. грн, та на очищення зворотних вод – 9,3 млрд. грн.

Виходячи з вищевказаного основними напрямками переходу України до сталого розвитку мають бути прийняті наступні напрямки:

- вдосконалення чинного законодавства України для розбудови правової основи переходу до сталого розвитку;
- розробка системи, яка буде стимулювати господарську діяльність та встановлювати межі відповідальності за її економічні результати, при яких біосфера має сприйматися вже не тільки як постачальник ресурсів, а бути фундаментом для всього життя, збереження якого є невідмінною умовою;
- проведення відповідних заходів щодо оцінки господарської ємності, яка є у локальних і регіональних екосистемах країни, визначення та встановлення допустимого антропогенного впливу на них;
- створення відповідної системи виховання і навчання, яка буде використовуватися для формування у майбутньому ефективної системи організації сталого розвитку;
- збільшення цільового фінансування екологічних проєктів за допомогою державного бюджету.

На теперішній час перехід України до сталого розвитку є досить складним та тривалим процесом. Він потребує вирішення величезних за маштабом завдань – як еколого-економічних, так і соціальних. З урахуванням цього, такий процес має здійснюватися поетапно.

Основними складовими цього процесу є вирішення найскладніших соціальних і економічних проблем пов'язаних з оздоровленням навколишнього середовища, в зонах екологічного лиха, екологізація всього процесу економічного розвитку, гармонізація взаємодії всього світового співтовариства з природою.

Список використаних джерел:

1. Кононенко О.Ю. Актуальні проблеми сталого розвитку: навчально-методичний посібник / О.Ю. Кононенко. –К.: ДП «Прінт сервіс», 2016. – 109 с.
2. План выполнения решений Всемирной встречи на высшем уровне по устойчивому развитию [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/events/pastevents/pdf/plan_wssd.pdf.
3. Концепція сталого розвитку в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/portal/all/herald/2002-02/7.htm>.

Ключові слова: економіка, екологія, сталий розвиток, охорона навколишнього середовища.

Ключевые слова: экономика, экология, устойчивое развитие, охрана окружающей среды.

Key words: economy, ecology, sustainable development, environmental protection.